

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРА

УДК 81'373.43-055.2]:316.3
DOI: 10.37026/2520-6427-2022-110-2-57-62

Леся ЗАВОДНА,
методист кабінету
редакційно-видавничої діяльності
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-3659-7799
e-mail: l.zavodna@roippo.org.ua

Мирослава МАЗУРОК,
методист кабінету
редакційно-видавничої діяльності
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-5303-2661
e-mail: SlavkaMazurok@gmail.com

НОВІТНІ ФЕМІНІТИВИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. Статтю присвячено фемінітивам – назвам жінок за сферою діяльності, професією, посадою, соціальним станом, родинними зв'язками тощо. Доведено, що це явище в українській мові не нове, а навпаки, вважається питомою рисою української мови як системи.

Обґрунтовано, що структура української мови має низку суфіксів, за допомогою яких утворюють фемінітиви, але на сьогодні найбільш продуктивними вважаються -к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-, -и-, -ичк- (-ічк-), -их-, завдяки яким від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі. На відповідних прикладах детально проаналізовано моделі творення фемінітивів, зокрема продемонстровано,

що суфікси -и-, -их-, утворюючи фемінітиви, вносять до лексичного значення слова додатковий компонент (генеральша, директорша); одні форми слів жіночого роду із суфіксами -ичк- (-ічк-), -их(а) -и(а) не відповідають нормам літературної мови, надаючи словам фамільярного або й зневажливого значення (керівничка, фізичка, професорша, дикторша), а інші утворюються лише завдяки заміні (колега – колежанка, посол – амбасадорка); неабиякою «родзикою» у творенні фемінітивів є «чарівне» слово пані (пані генерал, пані президент, пані міністр).

Ключові слова: нова редакція Українського правопису, маскулінитив, фемінітив, фемінні новотвори, моделі творення фемінітивів.

Lesya ZAVODNA,
Methodist of the Editorial and Publishing Office,
Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-3659-7799
e-mail: l.zavodna@roippo.org.ua

Myroslava MAZUROK,
Methodist of the Editorial and Publishing Office
Rivne Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-5303-2661
e-mail: SlavkaMazurok@gmail.com

MODERN FEMINITIVES AS REFLECTION OF THE SOCIAL CHALLENGES OF NOWDAYS

Abstract. The article is devoted to femininities, ie the names of women by field of activity, profession, position, social status, family ties, etc. It is substantiated that this phenomenon is not new in the Ukrainian language, but on the contrary, is considered a specific feature of the Ukrainian language as a system. Accordingly, the subject of the study of femininities scientists consider as: the category of «femininity», «names of females», «names of women», «names of feminine beings», «names of women», «femininates» and «femininities», «feminine dominant» and «feminine innovation», «motion», etc.

It is confirmed that the structure of the Ukrainian language has a number of suffixes with which to form femininities, but today the most productive among them are the suffixes: *-k-*, *-yc-* (*ya*), *-yn-* (*ya*), *-es-*, *-sh-*, *-yh-*, *-ychk-* (*-ichk-*), *-yh-*. Thanks to them that we form nouns from masculine nouns to denote females. Using a number of examples, models of femininity creation are analyzed in detail, in particular, it is demonstrated that the suffixes *-sh-*, *-yh-*, forming femininities, add an additional component to the lexical meaning of the word (general, director); some forms of feminine words with the suffixes *-ychk-* (*-ichk-*), *-ih* (*a*) *-sh* (*a*) do not meet the norms of literary language, giving words of familiar or derogatory meaning (manager, physicist, professor, announcer), and some innovations are formed only due to replacement. Remarkable «spark» in the creation of femininities is the «magic» word of Mrs. (Mrs. General, Mrs. President, Mrs. Minister).

The authors are convinced that feminists have withstood the test of time and are now one of the largest lexical subsystems of the Ukrainian language.

Key words: new edition of Ukrainian spelling, masculine, feminine, feminine innovations, models of creating femininities.

Постановка проблеми. Ще донедавна жінки були позбавлені можливості навчатися й здобувати освіту. Сьогодні їхня роль у суспільстві змінилася – вони досягають професійних вершин у науці, програмуванні, інженерії, політиці, у сфері соціальної роботи, управлінні, економіці, бізнесі, опановують різні види мистецтв, займаються спортом, вступають до війська. У зв'язку з цим логічним і правильним буде вживання *фемінітивів* – назв жінок за сферою діяльності, професією, посадою, соціальним станом, родинними зв'язками тощо. Нині фемінітиви неабияк на слуху, адже в суспільстві жваво обговорюють не лише їхнє вживання, а й доцільність творення загалом. Якщо раніше такі лексичні одиниці використовувалися лише у розмовному чи художньому мовленні, а в словниках зазвичай позначалися як зневажливі, як-от продавщиця, математичка чи бухгалтерка, то сьогодні вони вживаються в усіх сферах мовлення, включно з науковою та офіційно-діловою.

Однак варто зауважити, що є чимало тих, хто сприймає фемінітиви як явище на рівні чогось надмірного

та суперечливого, адже це, мовляв, «знушання над мовою» або «не гарно звучить». Також нерідко можна почути, що начебто більшість таких слів ускладнюють мову, невластиві для неї, особливо ті з них, що використовуються для опису професійної діяльності або є запозиченнями чи навіть неологізмами, адже звучать дивно й неоковирно.

Що ж таке фемінітиви, звідки вони з'явилися та чи притаманні українській мові, як утворюються та чому їх варто вживати, а також те, який це має соціальний вплив на суспільство, спробуємо з'ясувати у нашому дослідженні.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Предмет дослідження фемінітивів науковці розглядають по-різному, зокрема як: категорію «жіночість», найменування жінок (О. Земська); «назви істот жіночого роду», «назви жіночого роду» (І. Ковалик); «назви осіб жіночої статі» (Л. Родніна); «фемінітиви» (А. Архангельська, З. Валюх, О. Тараненко, М. Федурко, А. Загнітко); «фемінітиви» (М. Брус, С. Семенюк, Л. Кислюк); «назви осіб жіночої статі», «назви жінок» (А. Архангельська); категорію «nomina feminine», «фемінінний доміант», «фемінінний новотвір» (А. Архангельська); «моцію» (Н. Клименко).

Дискусійним аспектам творення й використання фемінітивів у сучасній українській літературній мові присвятили свої праці А. Архангельська, М. Вербовська, Г. Волчанська, І. Ковалик, М. Кутня, О. Малахова, О. Синчак, М. Маєрчик, О. Пономарів, С. Семенюк та ін. Питання існування й уживання фемінітивів розглядають сучасні дослідники, серед яких А. Акуленко, А. Бречко, О. Даниліна, Л. Денисенко, О. Масалітіна, Л. Масенко, Є. Чак та ін. Проблему використання означених мовних одиниць у внутрішній документації підприємств порушив О. Клименко.

Грунтовну працю – «Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування» – представила дослідниця історії українських фемінітивів Марія Брус (2019), в якій окреслила етапи зародження, становлення та формування категорії жіночості на різних часових зрізах, з'ясувала проблеми історичного вивчення фемінітивів, застосування методики лексичного, словотвірного, функціонального аналізу, діахронного і синхронного підходів, описала низку лінгвістичних понять і термінів тощо.

Неможливо оминати увагою і «Словничок фемінітивів для прес-офіцерів та прес-офіцerek територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій», авторкою якого є Галина Плачинда (2018). Представлене видання – одна з небагатьох спроб у лексикології донести загалу, що чітко артикулювати жінок в усіх суспільних процесах є важливою потребою сьогодення.

Незважаючи на чималу низку праць, присвячених фемінітивам, питання щодо їхнього творення, вживання й використання і надалі залишається надзвичайно актуальним.

Мета статті – з’ясувати, що таке фемінітиви, обґрунтувати наявні моделі творення та правила їхнього вживання в сучасній українській мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. 22 травня 2019 року Кабінет Міністрів України схвалив нову редакцію Українського правопису, який враховує новітні мовні явища. Незважаючи на те, що із майже 300 сторінок цього правопису фемінітивам присвячено лише десять рядків (Український правопис, 2019, с. 27), це «нововведення» нині в Україні обговорюють чи не найбільше. Правописом було затверджено використання та найпродуктивніші моделі творення фемінітивів – іменників жіночого роду на позначення професій і посад жінок, альтернативних або парних до аналогічних понять чоловічого роду. Нова норма регламентує способи творення фемінітивів, але не пропонує ніяких жіночих назв посад чи професій і не зобов’язує їх використовувати, якщо мовець не відчуває у цьому потреби або не сприймає того чи іншого слова на фонетичному чи конотативному рівнях, лише подає суфікси, за допомогою яких ці назви можна утворити.

Звідки ж у нашій мові з’явилися фемінітиви? Насправді – це явище не нове й не данина моді, навпаки, його вважають питомою рисою української мови як системи. Так, статусу сформованих номінативних одиниць давні назви жінок набули за спільнослов’янської доби. Це передусім найменування осіб за родинними зв’язками та частина похідних слів, що виникла у праслов’янській мові: назви жінок за діяльністю, станом, стосунками, віковими та іншими ознаками. Вони й увійшли до текстів перших пам’яток української писемності «Руська правда» (XI ст.): *дщерь, госпожа, жена, кормилиця, мати, матерь, ремествениця, сестра*, а також «Слово о полку Ігоревім» (XII ст.): *дѣва, дѣвица, дѣвка, жена, мати, Богородица* (Терещук, 2021).

Філологиня Анастасія Бречко зауважує, що першим фемінітивом, який фіксують найдавніші писемні пам’ятки, було слово *княгиня*. Із часом їхня кількість

невпинно зростає. Так, якщо в першому українському друкованому словнику – «Лексисі» Лаврентія Зизанія (1596) – було сім найменувань осіб жіночої статі (*горбата, дочка, медведиця, молодиця, невістка, скорчена, сляка, скорчена*), то «Словарь української мови» Бориса Грінченка (1907–1909) нараховує їх уже 935, зокрема *професорка, наступниця, своякinya, злидарка* та ін. (Бречко, 2020).

У «Російсько-українському словнику» Агатангела Кримського (1924–1933) знаходимо такі поняття-фемінітиви, як: *делегатка, інструкторка, інспекторка, друкарка, мулярка, медичка, лікарка, надихачка, викладачка, професорка, демократка, виборниця, законодавиця, чинниця (діячка), з’ясовниця, віддячниця, заступниця, заводовласниця, коштодавиця, виконавиця*, а в «Російсько-українському словнику ділової мови» Миколи Дорошенка (1930) – *виховниця, володілиця, доглядниця, друкарниця, видавниця, висловниця, свідчиця, статистиця, державиця, владниця* та ін. (Лозова, 2020). А от найбільший український «Словник сучасної української мови» в 11 томах (1970–1980) містить уже близько 3500 фемінітивів. Починаючи із 1991 р., ситуація змінюється на користь фемінітивів, а із 2005 р. і до сьогодні їхнє вживання збільшилося приблизно у 10–11 разів.

Таким чином, можемо констатувати, що чим ближче до сьогодні, тим кількість фемінітивів в українській мові збільшується. Їхнє використання у жодному разі не ображає та не принижує жінку, навпаки, це хороший інструмент показати, що в Україні жінка є активною діячкою в усіх суспільних процесах.

Структура української мови має низку суфіксів (зокрема в українській мові їх аж 13, тоді як у російській – лише 4), за допомогою яких утворюються фемінітиви, але на сьогодні найбільш продуктивними є суфікси: *-к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-, -ес-, -и-, -их-, -ичк- (-ічк-)*. Саме завдяки їм від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі (*див. табл.*).

Таблиця

Моделі творення фемінітивів

Маскулінітив (слово чоловічого роду)	Фемінітив (слово жіночого роду)
більшість основ: автор, депутат, директор, доцент, лідер, прем’єр, студент, учитель	додаємо суфікс -к-: авторка, депутатка, директорка, доцентка, лідерка, прем’єрка, студентка, учителька
основа на -ник та -ень: вершник, засновник, керівник, очільник, речник, рятувальник; учень	додаємо суфікс -иц-: вершниця, засновниця, керівниця, очільниця, речниця, рятувальниця; учениця;
основа -ець: виконавець, підприємець, посадовець, переможець, службовець	виконавиця, підприємниця, посадовиця, переможниця, службовиця
основа на -ець: виборець, фахівець, плавець	додаємо суфікс -ин-(я), -ен-(я): виборчиня, фахівчиня, плавчиня;
основа на приголосний: майстер, філолог; бойко, лемко; німець	майстриня, філологиня; бойкиня, лемкиня; німкеня
іншомовна основа: барон, диякон, поет, адвокат, критик	додаємо суфікс -ес-: баронеса, дияконеса, поетеса, адвокатеса, критикеса

Зважаючи на викладене вище, проаналізуємо творення деяких фемінітивів детальніше:

1. Якщо можемо утворити фемінітив за допомогою суфікса *-к-*, який є найуживанішим, бо поєднується з різними типами основ, то утворюємо його. Якщо з *-к-* не вдається (наприклад, від *фахівець, кравець, верстальник, порадник*), тоді вдаємося до суфікса *-ин-*, який сполучаємо з основами на *-ець* (*фахівчиня, кравчиня*) чи *-иц-(я)*, який приєднуємо до основ на *-ник* (*верстальниця, порадниця*) або *-ень* (*учениця*). Зауважимо, що найчастіше людям не подобаються слова, що закінчуються на суфікс *-ин-(я)*. Однак і тут є спірні моменти: чомусь *рабиня, господиня* чи *берегиня* сприймаються нами як належне, що не скажеш про такі фемінітиви-новотвори, як *членкиня, мисткиня, біологиня* та ін.

2. Деякі суфікси можуть утворювати варіанти фемінітивів з однаковим лексичним значенням: *акторка* і *актриса, водійка* і *водійчиня, мовознавиця* і *мовознавчиня, етнографка* і *етнографиня, критикиня* і *критикеса, фотографка, фотографиня* і *фотографеса*.

3. Суфікс *-ес-* вважається рідковживаним, а тому слів, що утворюються завдяки йому, є небагато: *плетеса, стюардеса, баронеса, дяконеса, адвокатеса, критикеса*.

4. Суфіксальний спосіб творення назв жіночих професій не має перешкод, поширений у живому спілкуванні, за винятком окремих слів, в яких відповідний суфікс змінює лексичне значення, наприклад: *секретар* – *секретарка, друкар* – *друкарка*. Так, слово *секретар* означає людину за її офіційною посадою (найчастіше виборною) типу *секретар сільради, секретар правління* й іменником *секретарка* не замінюється, хоча на цій посаді працює й жінка, а іменник *секретарка* означає дівчину або жінку, яка працює *технічним секретарем*. Така ж лексична невідповідність спостерігається і в іменниках *друкар* – *друкарка*. Іменник *друкар* означає особу (і чоловіка, і жінку), що працює в друкарні, а словом *друкарка* називається жінка, яка друкує на друкарській машинці.

5. Суфікси *-и-, -их-*, утворюючи фемінітиви, вносять до лексичного значення слова додатковий компонент: *генеральша* – це не жінка на генеральській посаді, а дружина генерала, *директорша* – це не жінка на посаді директора, а його дружина. А слова *повариха, ткачиха* (дружина повара, ткача) часто набувають і зневажливого відтінку (порівняно з нейтральними *кухарка, ткаля*).

6. Деякі форми слів жіночого роду із суфіксами *-ичк- (-ічк-), -их(а), -и(а)* не відповідають нормам літературної мови, досить часто додаючи словам фамільярного або й зневажливого значення (*керівничка, фізичка, біоенергетичка, біологічка, сторожиха, бригадирша, професорша, дикторша*). На щастя, українська мова надзвичайно ресурсна і гнучка, що дозволяє легко долати складні ситуації та знайти більш вдалу милозвучну форму. Наприклад, замість *біоенергетичка* / *фізичка* / *біологічка* – *фахівчиня* / *спеціалістка з біоенергетики* / *фізики* / *біології*.

7. Неабиякою «родзикою» у творенні фемінітивів є «чарівне» слово *пані: пані генерал* (а не *генералка*), *пані капітан* (а не *капітанка*), *пані майор* (а не *майорка*), *пані командир* (а не *командирка*), *пані посол* (а не *посолка, послуха, послиня* чи *послиця*), *пані міністр* (а не *міністерка*), *пані академік* (а не *академка* чи *академічка*), *пані пілот* (а не *пілотка*), *пані критик* (а не *критикиця*) тощо.

8. Деякі форми слів жіночого роду можна утворити лише завдяки заміні: *колега* – *колежанка, посол* – *амбасадорка* (пам'ятаємо, однак, про ще одну форму цього слова – *пані посол*).

Попри те, що все більше жінок в українському суспільстві стають лідерками й опановують бажані їм професії, вживання жіночого роду для позначення фаху багатьох неабияк дратує. Так, якщо слова-фемінітиви *вчителька, лікарка, художниця, стюардеса, бібліотекарка, прибиральниця* не викликають жодних запитань, то є чимало зауважень до таких із них, як *фотографиня* / *фотографеса, філологиня, культурологиня, соціологиня, історикиня, членкиня, мисткиня, видавчиня, міністерка, президентка, прем'єрка, посолка, гідеса, пілотеса, критикеса* тощо, які багатьом «ріжуть вухо» (Марушак, 2017). У зв'язку з цим необхідно пам'ятати, що наша мова – саморегулююча система. Вона постійно змінюється, перебуває в активному пошуку, реагує на соціальні зміни, називаючи новітні явища та відображаючи реальність, що дуже помітно на прикладі професій й відповідно – фемінітивів. Тож вживати їх чи ні – залежить від випадку і ситуації, а також, що неабияк важливо, від бажання самої жінки так її називати.

Звичайно, нові лексеми (на кшталт *режисерка, філологиня* та ін.) безпосередньо мові не зашкодять, однак не варто забувати, що в офіційно-діловому мовленні граматичний рід виконавців дій, назв осіб за професією, посадою, званням частіше, ніж в інших стилях, не відповідає статі. У зв'язку з цим в офіційно-діловому стилі при виборі однієї із форм роду слід орієнтуватися й на такі правила:

1. Офіційними, основними назвами посад, професій і звань є іменники чоловічого роду: *директор, дипломат, ректор, міністр, нотаріус, прокурор*. Ці слова вживаються для позначення як чоловіків, так і жінок та підкреслюють не стать людини, а її службове і соціальне становище.

2. В усіх складних назвах посад, звань відповідники жіночого роду відсутні: *головний бухгалтер, старший викладач, доктор наук, кандидат наук, завідувач кафедри, старший вчитель, статист-дослідник, змінний майстер, провідний бібліотекар*.

3. Деякі назви професій і звання існують лише у формі чоловічого роду: *агент, адвокат, бухгалтер, віцепрем'єр, міністр, економіст, інспектор, лауреат, посол, прокурор, юрист*. Наприклад, слово «*рахівник*» означає особу і жіночої, і чоловічої статі (адже *рахівниця* – це не жінка-рахівник, а приладдя для лічби) (Радіонов, 2018).

4. Фемінітиви також не утворюються від:

а) складних іменників із другим дієслівним коренем: *винороб, землемір, землероб, екскурсовод, квасовар, китолов, краболов, лісоруб* тощо;

б) запозичених іменників із афіксоїдами *-граф, -лог: гінеколог, зоолог, імунолог, кардіолог, косметолог, космобіолог, стоматолог, філолог, географ, лексикограф, фотограф, хореограф* тощо;

в) назв військових та наукових звань: *академік, доцент, генерал, комісар, лейтенант, майор, маршал* (однак останнім часом спостерігаємо активне їх вживання).

5. Форми жіночого роду переважно можуть використовуватись у випадках, коли назви посад, професій стосуються переважно жінок (*домогосподарка, манікюрниця, доярка, балерина*) або чоловічі відповідники мають інші позначення (*медсестра / медбрат*) (Лозова, 2020).

Таким чином, фемінітиви, на думку філологині Євгенії Чак, варто широко вживати, однак при цьому не слід забувати, що відповідне слово в чоловічому роді має більш загальний характер, і якщо йдеться про офіційну назву звання, посаду або про ознаку чи вимогу, що стосується всіх, хто виконує цю роль чи роботу, необхідно вживати відповідне слово в чоловічому роді.

Тож чи варто боятися фемінітивів? Однозначно – ні! Погоджуємося, що багатьом нові слова неабияк «ріжуть вухом», однак слід усвідомити, що в українській мові вони звучать органічно, єдине, що нам потрібно – звикнути до них, пройти своєрідний адаптаційний період. А для цього фемінітиви потрібно вживати частіше, тоді й звикнемо до них швидше. На нашу думку, через декілька років їхнього регулярного використання вони сприйматимуться як належне, хоча й не всі приживуться в мові: одні безслідно зникнуть, так ніколи й не зайнявши свого місця в лексичному доробку, інші – залишаться, увійдуть до широкого вжитку, поповнивши щоденний словниковий запас українців. Тільки через розуміння, а не через примус мають відбутися зрушення в цьому питанні.

Висновки. Фемінітиви досить вдало витримують випробування часом та становлять нині одну із найбільших лексичних підсистем української мови. Останні роки позначилися особливим переосмисленням їхнього значення в українській мові, увагою дослідників до цієї теми та значною кількістю фемінних новотворів. Це достатньо цікавий та важливий процес, адже використання фемінітивів формує нові мовні образи та сприяє розширенню мовної картини світу загалом. Однак, зважаючи на всі «за» і «проти», варто зауважити, що здобутки й перспективи розвитку фемінітивної системи української мови все ж потребують цілісного й комплексного опрацювання.

Перспективи подальших досліджень. Наша розвідка не претендує на остаточне розкриття аналізованої проблеми, а отже, подальші дослідження вбачаємо у більш ґрунтовному розгляді суфіксального способу творення фемінітивів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Брус, М. П. (2019). Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 440 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Brus_Mariia/Feminityvy_v_ukrainskii_movi_heneza_evolyutsiia_funktsionuvannia.pdf (дата звернення: 06.02.2022).

Плачинда, Г. (2018). Словничок фемінітивів для прес-офіцерів та прес-офіцерок територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Київ. 16 с. URL: http://www.wicc.net.ua/media/Slovyk_fem.pdf (дата звернення: 08.02.2022).

Український правопис. (2019). 282 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf> (дата звернення: 08.02.2022).

Терещук, Г. (2021). Давня українська мова. Фемінітиви та їхнє походження. *Radio svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/davnia-ukrayinska-mova/31149104.html> (дата звернення: 18.03.2022).

Бречко, А. (2020). Звідки взялися фемінітиви та чому їх варто використовувати. URL: <https://happymonday.ua/ru/shho-take-feminityvy> (дата звернення: 20.02.2022).

Лозова, М. (2020). Фемінітиви у новій версії українського правопису. URL: <https://kppk.com.ua/pedrada/Lozova.pdf> (дата звернення: 08.02.2022).

Марущак Д. (2017). Що таке фемінітиви і для чого вони потрібні? *Ha chasi*: онлайн-видання. URL: <https://nachasi.com/cards/2017/05/27/feminitives/> (дата звернення: 28.04.2022).

Радіонов В. (2018). Про фемінітиви всерйоз і жартома. *Закон і бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/print/132519-pro_feminitivi_vseryoz_i_zhartoma_advokatka_zazhadala_visnov.html (дата звернення: 29.04.2022).

REFERENCES

Brus, M. P. (2019). Feminityvy v ukrainskii movi: heneza, evolyutsiia, funktsionuvannia [Feminitives in the Ukrainian language: genesis, evolution, functioning]: monohrafiia. Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. 440 s. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Brus_Mariia/Feminityvy_v_ukrainskii_movi_heneza_evolyutsiia_funktsionuvannia.pdf (data zvernennia: 06.02.2022). [in Ukrainian].

Plachynda, H. (2018). Slovyk feminityviv dlia pres-ofitseriv ta pres-ofitserok terytorialnykh upravlin Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii [Glossary of feminitives for press officers and press officers of territorial departments of the State Emergency Service of Ukraine]. Kyiv. 16 s. URL: http://www.wicc.net.ua/media/Slovyk_fem.pdf (data zvernennia: 08.02.2022). [in Ukrainian].

Ukrainskyi pravopys [Ukrainian orthography]. (2019). 282 s. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf> (data zvernennia: 08.02.2022). [in Ukrainian].

Tereshchuk, H. (2021). Davnia ukrainska mova. Feminityvy ta yikhnie pokhodzhennia [Ancient Ukrainian language]. *Radio svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/davnia-ukrayinska-mova/31149104.html> (data zvernennia: 18.03.2022). [in Ukrainian].

Brechko, A. (2020). Zvidky vzialysia feminityvy ta chomu yikh varto vykorystovuvaty [Where did feminitives

come from and why they should be used]. URL: <https://happymonday.ua/ru/shho-take-feminityvy> (data zvernennia: 20.02.2022). [in Ukrainian].

Lozova, M. (2020). Feminityvy u novii versii ukrainskoho pravopysu [Feminitives in the new version of Ukrainian spelling]. URL: <https://kppk.com.ua/pedrada/Lozova.pdf> (data zvernennia: 08.02.2022). [in Ukrainian].

Marushchak D. (2017). Shcho take feminityvy i dlia choho vony potrebni? [What are feminitives and why are

they needed?]. *Na chasi: onlain-vydannia*. URL: <https://nachasi.com/cards/2017/05/27/feminitives/> (data zvernennia: 28.04.2022). [in Ukrainian].

Radionov V. (2018). Pro feminityvy vserioz i zhartoma [About feminitives seriously and jokingly]. *Zakon i biznes*. URL: https://zib.com.ua/ua/print/132519pro_feminitivi_vseryoz_i_zhartoma_advokatka_zazhadala_visnov.html (data zvernennia: 29.04.2022). [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 03.05.2022

УДК 929-057.341:94 (477+44)

DOI: 10.37026/2520-6427-2022-110-2-62-67

Петро КРАЛЮК,

доктор філософських наук,
професор Національного університету
«Острозька академія»,
м. Острог, Україна
ORCID: 0000-0003-1741-1079
e-mail: kraluk_p@ukr.net

Володимир ЛАВРЕНЧУК,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри суспільно-гуманітарної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-0413-3500
e-mail: v.lavren4@ukr.net

Федір БАЛАНДІН,

головний куратор
Міжнародного фестивалю мистецтв
«Anne de Kyiv Fest»,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-4663-7587
e-mail: Balandin.fedir@gmail.com

ШЛЯХ КОРОЛЕВИ: РЕКОНСТРУКЦІЯ МАРШРУТУ АННИ РУСЬКОЇ З КИЄВА ДО ФРАНЦІЇ

Анотація. У статті здійснюється реконструкція шляху київської княжни Анни, дочки Ярослава Мудрого, із Київської Русі до Франції. Метою поїздки було не лише одруження Анни Київської із французьким королем Генріхом I, їхній шлюб у Реймському соборі та коронація, а й дипломатична місія, зокрема налагодження релігійно-культурних, економічних і політичних зв'язків між Києвом та іншими європейськими державами.

Писемні джерела, досліджені у статті, детально висвітлюють інформацію про маршрут, міста і країни, через які пролягав шлях княжни, а також про стосунки правителів держав та окремих земель із Київською Руссю.

На основі хроніки монастиря Святого Петра Живого, глосів «Псалтиря Одальрика» та «Вандомських

аналів» визначено орієнтовну дату і час подорожі. Схарактеризовано оточення Анни, що, з одного боку, було представлено людьми з княжого двору, які виконували дипломатичну місію, а з іншого, ймовірно, єврейськими купцями-раданітами.

Розглянуто маршрут Анни Ярославни, що міг пролягати між Дунайським басейном, а також із Кракова до Праги, звідки у південному напрямку простягався так званий «буришиновий шлях». З'ясовано, що на цьому шляху для майбутньої королеви Франції існувало безліч небезпек, адже на той час у Європі велися феодалні війни.

Ключові слова: княжна Анна Ярославна, французький король Генріх I, Київська Русь, дипломатична місія, реконструкція маршруту.